

ПРВА ИЗЛОЖБА КАРИКАТУРЕ У БАЊАЛУЦИ

Апстракт: Карикатура, једна од ликовних дисциплина, стара је колико и сам живот. Она се попут нити црвеног конца провлачи кроз времена и открива нам наличја тадашњих живота и људи.

Одавно прихваћена у развијеним умјетничким срединама, код нас стиже са закашњењем, пошто је доживљавана као нека нарочита вјештина, којој је једини циљ јефтина вашарска шала.

Можда се баш из тог разлога хтјело да прва изложба карикатура у Бањалуци буде изложба у свијету већ афирмисаног Ладислава Кондора (1901–1963), сликара, портретисте и карикатуристе. Изложба је одржана у спратним просторима "Емилове пивнице" од 3. до 13. јуна 1939. године.

Како је умјетник међу својих двије стотине већ изложених карикатура овдје придружио још неколико, свакако би било добро да се оне, бар накратко, преселе или врате изложбом у Бањалуку.

Кључне ријечи: Ладислав Кондор, Прва изложба карикатуре у Бањалуци, "Емилова пивница", карикатура, изложба, Бањалука, Мурска Собота.

Карикатура, та најпопуларнија или најомрзнутија грана умјетности, зависно од тога ко је и са које тачке посматра, стара је колико и сам живот. Јавља се са првим осмијехом на човјековим уснама, осмијехом који није само манифестација живота, већ и један од његових услова. Карикатура се затим, попут нити црвеног конца, провлачи кроз историју времена и, као смјела афирмација слободног духа, открива наличја тадашњих живота и људи.

Одавно присутна у развијенијим умјетничким срединама, карикатура код нас, због недовољне обавијештености, стиже или је прихваћена са значајним закашњењем, чак и у односу на средине сродне нашој. И тада је, не тако ријетко, потцјењивана, доживљавана као нека врста нарочите вјештине којој је једини циљ јефтина вашарска шала.

Притом се заборављало да су изражајна средства карикатуре иста она којима се служи такозвана озбиљна умјетност – сликарство и вајарство. За добру карикатуру неопходне су исто тако озбиљне умјетничке студије као и за остала дјела ликовне умјетности, само се она од њих разликује посебним талентом умјетника да уочи оно што је карактеристично, типично на неком лицу и да то умјетнички изрази. Инспирација карикатуристе најчешће је огољени живот са свим његовим обртима. По томе се карикатура разликује од осталих дјела пластичне умјетности, чије надахнуће, најчешће, не прелази уски оквир личног доживљаја. У тој животности карикатуре лежи њена приступачност ширим круговима народа, а она се најприје манифестује у директном контакту појединца са дјелом – карикатуром на изложби.



Ладислав Кондор:
Автопортрет, Помурски музеј,
Мурска Собота

Ладислав Кондор (1901–1963), сликар портретиста и карикатуриста, афирмисан од Осла, гдје 1931. године приређује прву самосталну изложбу карикатура, до Марсеја, од Копенхагена и Амстердама до Истамбула, Каира и Триполија, одлучује 1939. године да се изложбом својих

карикатура представи и у Бањалуци. Свикао на сличне просторе за излагање по свијету, Кондору нису засметале неадекватне спратне просторије "Емилове пивнице",¹ у којима, од 3. до 13. јуна 1939. године, излаже двије стотине својих карикатура. Међу њима су се нашле и "карикатуре у то вријеме познатих свјетских личности Мусолинија и Геринга и још неколико проминентних фигура из општег међународног живота, политике, банкарства итд. Поред наведених лица светског гласа, сусрећемо се и са карикатурама неколицине наших државника, политичара и јавних радника, а најзад и са неколико познатијих лица из наше средине, бањолучке, који су савршено успјели, као карикатуре г. Мирка па г. Милкана и још неких популарних грађана".²

Карикатуре Ладислава Кондора, најчешће портретне студије лијевог профила, говоре о изузетном сензибилитету умјетника. Снажном интуицијом, из хаоса психолошких опсервација и графичких биљежака, сабраних у умјетниковом духовном оку, он формира иреалну визију објекта. У даљњем уобличавању те визије све се више елиминише оно неважно, опште и све се значајније редукује на оно што је у физичком и духовном лику важно и карактеристично.

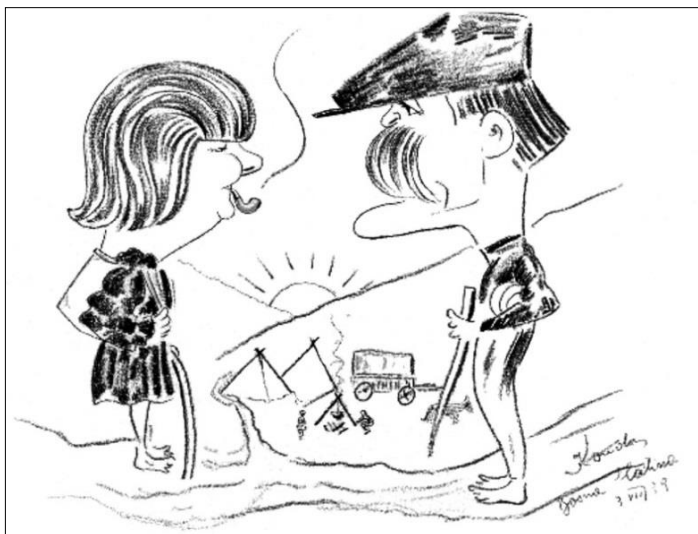
¹ "Емилова пивница" се налазила се простору између зграда Хипотекарне банке (данас Палата председника Републике Српске) и Академије наука и умјетности Републике Српске. Овај податак добила сам од господина Зорана Мачкића из Бањалуке, на чему му захваљујем.

² Г. Кондорова галерија, Врбаске новине, Бања Лука, X, 1593, 8. јуни 1939, стр. 2

Карикирајући оно нетипично на лицу – браду, уста, нос, очи и уши – и преносећи то на подлогу, он поремети свакодневну природну хармонију. Да би то умјетнички уобличио, да би своју опсервацију о једној личности изнио, пренио на хартију, неопходан је и чисто сликарски ангажман, што Кондору не представља проблем. Виртуозним потезом, за свега неколико минута, како пишу његови биографи, Кондор је знао да нацрта или наслика, да у карикатуру преобрази једно лице или лица. У сталном трагању за новим, другачијим, Кондорова карикатура, од почетног реалистичног начина, пролази и фазе кубизма и футуризма. Притом његова карикатура никада није била и чак и не асоцира на сатиру или иронију, она је само благи хумор.



Народни посланик из Босне (Симо Марјанац), Бањалука, 1939, папир, оловка, креда у боји, 46,8 x 31,2 цм, УЗ–1120, Оставштина Ладислава Кондора



Јован и Јованка (Роми), 1939, Слатина, 1939, папир, оловка, креда у боји, 30,7 x 47 цм, УЗ–1158, Оставштина Ладислава Кондора

Како је "своју ретко богату колекцију карикатура г. Кондор употпунио са неколико успешних карикатура у бањалучким друштвеним, привредним и чиновничким круговима"³ и, како смо видјели, израдио и више портретних студија, прижељкујем да се из Музеја његове родне Мурске Соботе, барем накратко, све оне преселе у Бањалуку, да се та лица, те живе слике једног времена, још једном, или поново, огледају на фасадама и живим улицама града, да их сретнемо и да са тих нама блиских лица ишчитамо и сазнамо оно што нам је

³ *Три дана карикатуре*, Врбаске новине, Бања Лука, X, 1594, 11. јуни 1939. стр. 3

ускраћено – све оно што их је чинило дијелом града и једног његовог и њиховог времена.

Danka Damjanovic

The First Exhibition of Caricature in Banja Luka

Summary

A caricature, one of the visual arts, is as old as a life itself. As such it was accepted in the more developed art milieu a long while ago. Here it arrived with considerable delay and was seen as a kind of special skill whose only aim was a cheap catchpenny joke.

Perhaps due to this reason, they wanted to exhibit caricatures of Ladislav Kondor (1901-1963), a painter, portraitist and caricaturist who was already affirmed in the world, in Emil's Pub in Banja Luka from 3 until 13 June 1939. The artist took advantage of his longer stay in the city to make several portrait studies, which certainly, together with some of his other works, could and should, at least briefly, be returned to the city as one exhibition. Thus we would meet them and read on their faces everything that made them a part of the city and a part of his and their time.